ГОДИШНИК НА УНИВЕРСИТЕТА ПО АРХИТЕКТУРА, СТРОИТЕЛСТВО И ГЕОДЕЗИЯ СОФИЯ

Том Volume 52 2019 Брой Issue 1

ANNUAL OF THE UNIVERSITY OF ARCHITECTURE, CIVIL ENGINEERING AND GEODESY SOFIA

Получена: 27.08.2018 г.
Приета: 16.09.2018 г.

ВИДОВЕ КЪМПИНГИ И АРХИТЕКТУРНИ ЕКСПЕРИМЕНТИ

Е. Александрова[1]

Ключови думи: *къмпинги, архитектура и дизайн, временно обитаване, архитектурни експерименти*

РЕЗЮМЕ

Плавното преминаване на къмпингите от удобни кратковременни места за бивакуване към прецизно планирани територии и местоположение, под формата на цели временни градове, изправя архитектите пред неимоверно сложни задачи, касаещи не само архитектурата на къмпингите, но и техния социален, икономически, защитен и сливащ се с природата характер. Спецификата на всеки тип къмпинг изисква различен подход на проектиране, а разликата в индивидуалното светоусещане, желания и нужди на хората, търсещи този вид отдих, инициират реализацията на многопластови иновативни архитектурни експерименти с основна цел – създаване на устойчиви структури за временно обитаване в къмпингите.

1. Въведение

Съществото на къмпинга като жилищно обитание е многопластово и разнолико – архитектурният образ е създаден веднъж целенасочено за организиране на всички компоненти на този „временен град“ и втори път като съвкупност от постоянно променящи се и характерни места за всеки обитател, които са напълно различни едно от друго, след като хората внасят неформално собствени щрихи в архитектурата, продиктувани от индивидуалното им разбиране за пълноценен отдих сред природата.

В зависимост от социалното ниво, човешките желания за техническа осигуреност, конкретната цел на отдиха – опознавателен, развлекателен, разходки, лов, риболов, колоездене и др. форми на активна и пасивна почивка, наличието на подходящи терито-

[1] Евгения Александрова, гл. ас. д-р арх., кат. „Жилищни сгради“, УАСГ, бул. „Хр. Смирненски“ № 1, 1046 София, e-mail: jenidim@yahoo.com

рии, вид на собствеността – държавна или частна инвестиционна инициатива, териториалните дадености – планини, долини, крайбрежие, наличие на езера, природни и културни ценности и т.н. къмпингите получават разнообразен характер и тип, позволяващ неограничено архитектурно въображение с основна цел и приоритет на запазване на съществуващия ландшафт. В същото време те са предпочитано място за увеличаващия се поток туристи, който включва както любителите на простия живот на открито, така и хората, търсещи лукс, в съчетание с тишина и спокойствие и отърсване от ежедневния градски стрес.

2. Видове съвременни къмпинги

Многообразието на съвременните къмпинги се простира в широк диапазон за удовлетворяване на всички възможни условия и предпочитания.

Категоризацията им се различава до известна степен в различните държави, но в Западна Европа е приета звездната система, по подобие на хотелската, а обобщено, къмпингите могат да се разделят на няколко типа според различни фактори.

Според големината и капацитета:

- **малки** – до 1 ha (до 10 000 m^2) и до 100 – 150 къмпинг единици;
- **средни** – между 1 – 3 ha (10 000 – 30 000 m^2) и до 300 къмпинг единици;
- **големи** – над 3 ha и над 300 къмпинг единици.

Според териториалното им разположение къмпингите могат да бъдат:

- **крайбрежни** – морски, покрай река, езеро и др.;
- **планински**;
- **градски** – в покрайнините на големи урбанизирани центрове;
- **фермерски** (“farm campings” англ.) – в земеделски земи и селски райони;
- **горски** – в горски земи;
- **крайпътни/транзитни** – в близост до по-големи пътно-транспортни артерии.

Според целта на отдиха:

- **ваканционни/рекреационни** – за почивка;
- **транзитни** – за краткотрайно пребиваване, като междинна спирка по даден маршрут.

Според периода на ползване:

- **сезонни** – предимно летни (от май до септември) или зимни, в повечето случаи в близост до ски зони;

- **целогодишни** – работят почти целогодишно, с кратка почивка от 2 месеца между септември и декември.

Според времето за престой:

- **за кратък престой** – включва групите на транзитните, градските и част от сезонните къмпинги, както и дивото къмпингуване; за ежедневен или седмичен отдих;
- **за дълъг престой** – тук се приобщават предимно ваканционните къмпинги, за продължителен отдих, сезонни или целогодишни, за кемпери и каравани или смесени, урбанизираните къмпинги и глемпингите; за годишен отдих.

Според жилищните единици – използваните средства за подслон и настаняване:

- **палаткови къмпинги** – характерни са за т.нар. „диво къмпингуване“ и според традиционалистите са есенцията на истинското преживяване на къмпинг;
- **къмпинги за кемпери и каравани** – RV (recreational vehicle) parks/Trailer parks/Holiday parks (англ.);
- **смесени къмпинги** – най-разпространените, в тях има обособени жилищни единици за палатки, кемпери и каравани, бунгала, вили или мобилни домове, като жилищните единици могат да бъдат предоставени места за собствено оборудване или напълно оборудвани такива, което прави този тип къмпинги най-гъвкави от икономическа гледна точка.

Според степента на удобства и необходим бюджет:

- **диво къмпингуване** (от англ. wild/wilderness/ backcountry camping) – в повечето случаи това са най-нискобюджетните къмпинги, има няколко разновидности, според целта и средството, използвано за транспорт: къмпингуване при туристически и опознавателни походи (от англ. hiking, backpacking, adventure camping); колоездачен къмпинг (bycicle camping); кану-къмпинг (canoe camping) – пътешествие по вода с канута и т.нар. survivalist camping, което е по-скоро лагеруване и включва всички умения за оцеляване в дивата природа;
- **урбанизирани къмпинги** – т.нар. „градове на открито“ – всички категории къмпинги, които са планирани и проектирани от професионалисти, с включени места за жилищни единици, обществено-обслужващи зони и сгради, стопанско обслужване, санитарно-хигиенни звена, инфраструктурна обезпеченост (вода, канал, електричество), детски площадки, басейни и др., в зависимост от степента на комфорт и индивидуалните виждания на собственика; най-често срещани са в категориите от една до три звезди;
- **глемпинги** – от англ. Glamping (glamour/glamorous camping), това е най-луксозният тип къмпингуване, развил се през последните години, по подобие на африканските сафарита за заможни европейци и американци от края

на миналия век, който предоставя висок комфорт и уюта на собствения дом, далече от него, в естествена природна среда; тези къмпинги попадат в категории 4 и 5 звезди, като понякога дори не се категоризират, и се наричат бутикови.

Естествено, повечето къмпинги са симбиоза между няколко от изброените типове, например: крайбрежните морски къмпинги са, в преобладаващата си част, сезонни, смесени и урбанизирани, в същото време планинските къмпинги са по-скоро целогодишни, отново смесени урбанизирани къмпинги, в близост до развити ски курортни зони, като и двата типа имат и луксозните разклонения на глемпинга. Палатковите типове са характерни предимно за дивото къмпингуване, често в неурбанизирани територии – планински, горски, селски и крайбрежни зони в защитени територии, щатски, природни и национални паркове и са сезонни.

Необходимият бюджет за даден тип къмпингуване не е винаги еднозначна константа. Дивото къмпингуване покрай реки, например, съчетано с плаване с кану, изисква доста специфично къмпинг оборудване, което не може да спада към категория нискобюджетен туризъм, въпреки първичните условия, в които се провежда. От друга страна индустрията, произвеждаща къмпинг оборудване, предлага такова в широк финансов диапазон, като винаги остава и опцията за наемане в различните къмпинги, което облекчава семейния бюджет, а позволява на всички социални слоеве да се включат в почивката на открито.

В Европа преобладават малките и средни къмпинги, като във Франция, Испания, Хърватия и Холандия има и примери за големи къмпинги, но се смята, че при къмпинг с капацитет от над 2 000 души се нарушава естествената цел на този вид отдих – струпването на толкова много хора и автомобили на едно място компрометира почивката сред природата, както и самата околна среда. Още през 1961 г. Европейският съвет за хигиена на къмпингите (основан в Страсбург) не препоръчва изграждане на къмпинги за над 2 000 души, поради трудности при снабдяването и експлоатацията им. Международното становище е да се правят вместо големи, поредица от по-малки къмпинги с разстояние от поне 2 km между тях. Къмпингите, съществували до 1989 г. в България са предимно малки и средни, а към днешна дата все още няма достатъчно сериозни инвестиционни намерения за създаване на големи къмпинги. Къмпинги с такъв капацитет са по-характерни за Америка, а с развитието на глемпинга този тип туризъм се развива в по-малък капацитет, но на по-голяма територия. Съществуващите големи къмпинги попадат в категорията на ваканционните, за продължителен престой, и са предимно морски и смесени. Горските, планинските и фермерските къмпинги са по-малки, като с минимален капацитет са дивите къмпинги, в които, в повечето случаи има изрична забрана за продължителен престой (над две денонощия) и условия за групи от максимално 10 души.

3. От палатков лагер до „glamping”. Архитектурни експерименти

Дивото къмпингуване, както бе споменато по-горе, се счита за истинската есенция на къмпинг преживяването. За него са необходими най-сериозни познания и подготовка, въпреки че не включва най-обемното оборудване. Статутът му е различен в различните държави, като в повечето случаи, ако не е изрично забранено, е регламентирано на точно определени места, с условия за период на престой, минимална група хора, минимално отстояние от пътища (мин. 100 m), съгласие на притежателите на земята (ако тя не е държавна или общинска), като се следи строго за ненамеса в околната природна среда. Тези

места нямат изградена техническа инфраструктура и не предлагат битови удобства, не са планирани предварително и не са разделени на жилищни единици. Подобни диви къмпинги са разрешени в Шотландия, Норвегия, Естония и Щатите, във Франция се толерират, а в Гърция са абсолютно забранени. В България все още не е наложена забрана за диво къмпингуване, макар този въпрос да се обсъжда активно още от 2016 г. Въпреки това съществуват преки забрани за разполагане на бивачни лагери на някои територии от страната – защитени, в национални, природни и исторически паркове, въведени чрез закон или чрез акт на местната власт – забрана за къмпингуване, лагеруване и бивакуване са в сила за много от морските ни общини, като Шабла, Варна, Несебър, Царево.

Фиг. 1. Диво къмпингуване в Barrisdale bay, Loch Hourn, Highlands, Шотландия.
Източник: https://www.visitscotland.com/accommodation/caravan-camping/wild-camping/

Средствата за подслон при дивото къмпингуване са палатките, но те също се разделят на категории, спрямо размерите, използваните материали и лукса си – три и четири сезонни палатки, от 100% памучно платно или платно с различно съотношение между памук и полиестер, с множество видове третиране за слънцезащита, водонепропускливост и др., с леки конструкции от алуминий или фибростъкло. В индустриално отношение се произвеждат многобройни вариации, някои от които, предназначени специално за глемпинг туризъм. Проектирането им представлява предизвикателство към дизайнери, архитекти и инженери и в последните години са на лице множество подобни изпълнени проекти.

Такъв е и проектът на френския дизайнер от Хонг Конг Berni du Payrat, – Cocoon tree & Cocoon splash (Cocoon = пашкул, какавида, англ.) – представляващ сфера с диаметър 3,00 m от лека алуминиева рамка и водонепропусклива мембрана, която може да бъде закачена между дървета – опъната с въжета между 12 точки или да стои на земята, на 4 опори (фиг. 2).

Фиг. 2. Модул Cocoon tree.
Източник: https://www.cocoontree.com/gallery

Разработена е в два модула – модул за сън, с легло с диаметър 2,40 m и санитарен модул. Комбинацията им позволява създаване на т.нар. Cocoon Lodge – група от по 12 модула с допълнителен такъв за рецепция. Основната идея на този проект е минималното влияние върху околните природни дадености – докато при ситуиране на обикновените палатки за по-дълго време теренът под тях се обезлесява и амортизира, поради което е желателна периодична смяна на местоположението на жилищните единици, то при Cocoon Tree няма директен контакт върху голямо петно на терена – те са или във въздуха, или само на 4 опори (фиг. 3 и фиг. 4).

Фиг. 3. Подова конструкция от алуминий и дърво на двата модула.
Източник: https://www.cocoontree.com/gallery

Фиг.4. Санитарен модул – Cocoon Splash.
Източник: https://www.cocoontree.com/gallery

Усилията на дизайнери и архитекти са насочени както към максимално екологични жилищни единици, така и към създаване на гъвкави мултифункционални модули за разнообразни комбинации и по-лесно сглобяване и разглобяване. С тези приоритети японската компания за къмпинг оборудване Logos печели награда през 2011 г. с проекта си DECAGON TENT (десетоъгълна палатка), който представлява комбинация от четири основни модула – „decagon link“ (декагон връзка), „link dome“ (свързващ купол), „link screen“ (свързващ заслон) и „car joint tarp“ (модул за връзка към автомобил). В центъра

на всяка композиция е декагон връзката, с 5 отвора, които позволяват прикрепване на всички допълнителни модули. Свързващият заслон обособява най-голямото пространство – трапезария за 16 души, свързващият купол е най-малкият модул, който може да се използва и самостоятелно като палатка за четирима, а автомобилният модул позволява свързване с всички видове превозни средства, като по този начин включва допълнително пространство за съхранение в самия автомобил.

Председател на журито присъдило наградата за Добър Японски Дизайн 2011 (Good Design Award – Japan) е известният промишлен дизайнер Наото Фукосава.

Фиг. 5. Композиция ДЕКАГОН, LOGOS. Източник: https://www.designboom.com/design/decagon-tent-by-logos-japan-good-design-award-2011/

Фиг. 6. Елементи на Декагон палатка (DECAGON TENT): A. decagon link; B. link dome; C. link screen; D. car joint tarp. Размери на Декагон връзката

Фиг. 7. Интериор на Декагон връзка. (A. Decagon link), Източник: https://www.designboom.com/design/decagon-tent-by-logos-japan-good-design-award-2011/

Значението и популярността на съвременните къмпинги поражда нов стремеж към усъвършенстване на познатите форми на жилищни единици, а архитектурните експерименти са безкрайни и вълнуващи, съчетаващи в себе си многоликия образ на къмпинга и неговите обитатели с тенденциите за запазване на природното богатство. Създаването на устойчиви структури е новото предизвикателство за архитекти, инженери и дизайнери.

Подобни архитектурни търсения и иновации се инициират от къмпинг Saignelegier в Швейцария, в сърцето на Природния парк Parc du Doubs, който обхваща трите кантона Юра, Ньошател и Берн. Къмпингът се намира в кантона Юра, добил световна популярност в традициите на часовникарството и известната порода коне Franches-Montagnes, но това далеч не е единственото богатство, което се предлага там – на територията има множество гори, езера, върхове, уникална природа, която привлича любители от всички страни.

Къмпингът е разположен на 2 ha (20 000 m^2) в горска територия и разполага с около 85 жилищни единици – места за палатки, типита, юрти и кабини/бунгала под наем. През 2015 година местната общност инициира Проект Юра, координиран от Jura Tourism и с помощта на местния архитект Sylvain Dubail, за увеличаване на капацитета на къмпинга с шест устойчиви архитектурни структури, които да имат минимално въздействие върху съществуващата чувствителна природна среда, както и да представят архитектурен замах и дизайнерски решения. Стремежът е до 2018 година те да бъдат реализирани. Проектът Юра е интересен и с факта, че събира в тясно сътрудничество няколко известни архитектурни бюра от цял свят – Architectural Farm от Ирландия, Knowspace (работещ на пазарите в Китай и Германия), гръцкото студио LoT, португалските братя Arquitectos Matos, американците Anonymous-Projects.com, полската фирма BXB Studio, френския архитект Loic Picquet, студиото от Базел Haberstroh и местния архитект Dubail Begert. След петдневен уъркшоп на самото място излизат и резултатите – шест структури, някои от които почти не докосват земята, фокусирани върху уникалната връзка и възприятие ИНТЕРИОР-ЕКСТЕРИОР, които са не просто бунгала в къмпинг, а индивидуално съпреживяване на околния пейзаж – архитектурните експерименти Bench, Branch, Papillon, Gazing up, Beetle и Mike.

Дървената структура Bench е проектирана на 32 m^2, за 4 души, с обединяващо преходно пространство. Използвани са естествени местни материали и богато остъкляване за сливане с горския ландшафт. Кухненският бокс използва газ, тъй като едно от условията е абсолютната липса на електричество (фиг. 8).

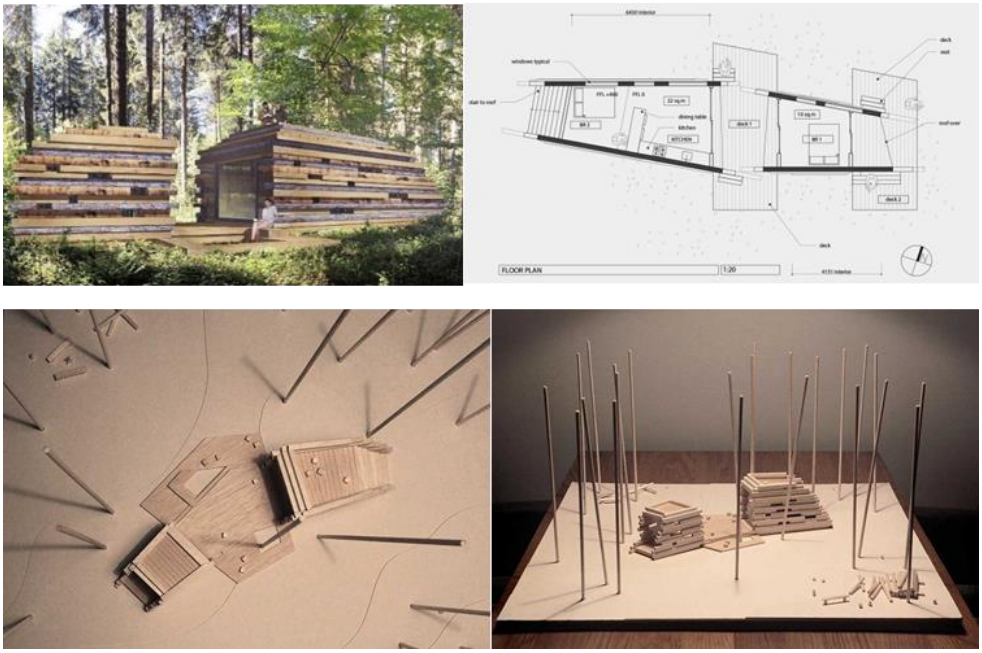

Фиг. 8. Проект BENCH – Архитекти: Simon Storey, Boguslaw Barnas, Shane Cotter, Loïc Picquet.
Източник: http://www.campingsaignelegier.ch/cabane-bench/

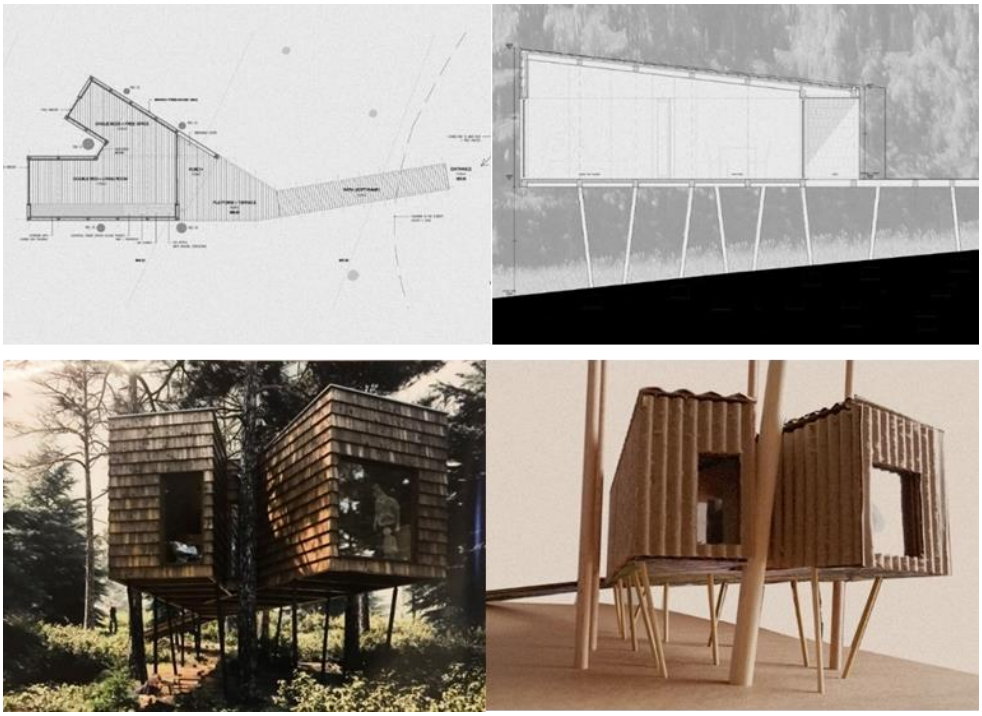

Фиг. 9. Проект BRANCH – Архитекти Ricardo Matos и Nuno Matos.
Източник: http://www.campingsaignelegier.ch/cabane-branch/

Проектът Branch на португалските братя Arquitectos Matos е отново конструиран изцяло от дървен материал и стъкло, повдигнат над земята, с преходно пространство и рампа за достъп. Капацитетът на своеобразното бунгало е за четирима, с обособени пространства за сън, хранене и почивка. Отново извиква асоциация за наблюдателница и вписване в околния пейзаж (фиг. 9).

Papillon представлява лека структура от метални кабели, платна и дърво, като пеперуден пашкул, закачена между дърветата. Неправилният пентаграм в план отваря и петте си стени, за да приобщи природата в пашкула, да открие гледки към всички страни и да осигури лекота и ефирност. Тук авторите използват дъждовната вода за основен водоизточник (фиг. 10).

Фиг. 10. Проект Papillon – Архитекти: Diana Fernandez и Andy Schönholzer.
Източник: http://www.campingsaignelegier.ch/cabane-papillon/

Авторите на **Gazing U**p са радетели на колективното преживяване и активното социално общуване и в този контекст проектират полукръгло пространство за 12 души, с индивидуални места за сън, санитарни възли, трапезария и кухня по периферията, изцяло остъклени към висящото централно общо пространство на всекидневната, което превръщат в гигантски хамак над земята (фиг. 11).

Фиг. 11. Проект Gazing Up – Архитекти: Leonidas Trampoukis и Erhard An-he Kinzelbach.
Източник: http://www.campingsaignelegier.ch/cabane-gazing-up/

Използваните материали са леки, в контекста на местните традиции, а пространствата са издигнати над земята (2,95 m) и преливат в околния пейзаж. Тази черта на преходност вън-вътре и отваряне към природата е характерна и за шестте архитектурни структури, моментът на съпреживяване и навлизане на горската атмосфера възможно най-дълбоко в проектираните обитания.

Проектът **BEETLE** е отново на архитектите Simon Storey, Boguslaw Barnas, Shane Cotter и Loïc Picquet, като в него отварянето е двустранно, а пространственото планиране е направено да създаде усещане и аналогия за скрита наблюдателница – обвивка на бръмбар, постигната с метално покритие в екстериора от фотоволтаични панели.

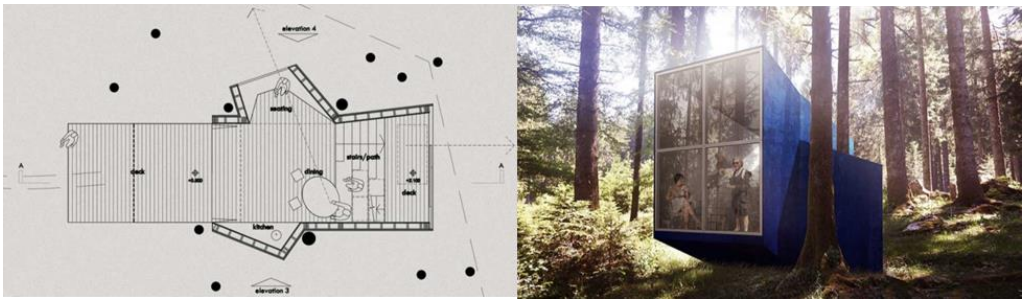

Фиг. 12. Проект Beetle.
Източник: http://www.campingsaignelegier.ch/cabane-beetle/

Местните архитекти David Begert и Sylvain Dubail представят проекта **Mike** – 4-етажна кула от дърво, шперплат в интериора и мрежи, която отново навява асоциации с наблюдателна кула и е вдъхновена от околните планински върхове. Кулата е създадена да провокира уникално преживяване при изкачване във височина по поредица от стълби и мрежи, а стигайки последното ниво постига усещане за простор, създаден от прозрачния таван, като птица, кацнала на вал (фиг. 13).

Фиг. 13. Проект Mike.
Източник: http://www.campingsaignelegier.ch/cabane-mike/

Общото между шестте проекта е, че предлагат съвременен конкурентно-способен и олекотен дизайн на бунгала/кабини, които осигуряват висок комфорт на обитаване, с използване на локални материали, възобновяеми източници на енергия (фотоволтаици,

събиране на дъждовна вода), осигуряват намалена себестойност и изграждане на непосредствени връзки с околната природна среда – сливане с пейзажа, без това да накърнява същността ѝ.

Подобни архитектурни експерименти са приложими във всеки тип къмпинг и са ярък пример как архитектурното въображение може да създава устойчиви във времето структури и естествена симбиоза в триадата *човек – урбанизирана среда – природа*.

В този контекст къмпингуването може да се окачестви като най-устойчивия вид туризъм на нашето съвремие.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Аврамов, И., Димова, Г.* Къмпинги и мотели. Видове, структура, устройство, елементи, благоустрояване. София, Техника, 1972 г., 108 с.
2. *Garkavenko, A.* Architects Gone Wild: Top 10 Forts For Camping, Architizer, URL:https://architizer.com/blog/inspiration/collections/camping-roundup/.
3. *Sweet, D.* Where to Camp: The Best Campgrounds and National Parks (in USA) 11/20/2017, URL: https://www.tripsavvy.com/where-to-go-camping-504005.
4. *Stathaki, E.* Gone camping: a new scheme in Switzerland's Jura promises a perfect blend of nature and architecture, Architecture, 9 june 2015.
5. https://www.architectural-review.com/rethink/leisure-an-an-architectural-problem/10008373.article.
6. https://architizer.com/blog/glamping-architecture/.
7. http://cargocollective.com/project-jura.
8. https://duskydeer.co.uk/increase-popularity-glamping-uk/.

TYPES OF CAMPSITES AND ARCHITECTURAL EXPERIMENTS

E. Alexandrova[1]

Keywords: *camping, campsites, architecture and design, temporary habitation, architectural experiments*

ABSTRACT

The smooth transition of camping from convenient short-term camping sites to precisely planned territories and locations, in the form of entire temporary cities, challenges architects with extremely complex tasks concerning not only the campsite design but also their social, economic, protective and merging with the landscape nature. The special features of each type of campsite require a different approach to construction and design, while the difference in individual worldview, desires and needs of people seeking this type of recreation, initiate the realization of multi-layered innovative architectural experiments with the only aim of creating sustainable temporary habitation at camps.

[1] Evgenia Alexandrova, Chief Assist. Prof. Dr. Aarch., Dept. “Residential Buildings”, UACEG,1 H. Smirnenski Blvd., Sofia 1046, e-mail: jenidim@yahoo.com